

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№5

2026 MAY

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, may.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afrovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

АДАПТИВНОЕ БИЗНЕС-ПЛАНИРОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	10
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Исматуллаев Темур Равшан угли	
STERJEN KO'NDALANG KESIM YUZASI ELLIPS SHAKLIDAGI TRANSFORMATORNING QISQA TUTASHUV PAYTIDAGI MEKANIK ZO'RIQISHGA CHIDAMLILIGI	18
Bekishev Allabergen Yergashevich, Yakubova Dilfuza Kuanishovna, Saidova Nozima Akkulovna	
ВЛИЯНИЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ ДИНАМИКИ НА РАЗВИТИЕ СФЕРЫ УСЛУГ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА.....	26
Мусаева Шоира Азимовна, Муйинжонов Хусейн Алишеревич	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ КОМПАНИЙ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	35
Габбарова Ильмира Володиевна	
BALAND BINOLAR FASADLARINI PARDOZLASH TEXNOLOGIYALARINI EKSPLOATATSION ISHONCHLILIK VA XIZMAT MUDDATINI UZAYTIRISH ASOSIDA OPTIMALLASHTIRISH.....	41
Amirov Shavkat Rahmatullayevich	
ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОГО ЦИФРОВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	48
Усманова Азиза Баходировна	
PEREGONDAGI HARAkatNI BOSHqARISH TIZIMLARINI MIKROPROTSessorLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRILGAN TUZILMAVIY SXEMASINI ISHLAB CHIqISH.....	53
Xujamkulov Eldor G'ayratjon o'g'li	
INVESTITSIYALAR HAJMINI OSHIRISHGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	62
Alimova Dilafro'z Tohir qizii	
HUDUDLAR KESIMIDA AHOLI O'SISHINING BANDLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	68
Xusniddinova Gulnoza Ulug'bek qizi	
QUYOSH FOTOELEKTRIK PANELLARI SAMARADORLIGIGA ATROF-MUHIT OMILLARI VA CHANGLANISHNING TA'SIRI HAMDA ULARNI KAMAYTIRISHGA QARATILGAN INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR.....	67
Botirov Bozorbek, Iskandarova Charos, Avazov Jonibek, Sultonov Abror	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI ..	74
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi	
INTERPOLATSION TIKLASH ALGORITMLARINING OCR ANIQLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	82
Aliyev Nodirbek Hamidullo o'g'li	
IKORXONALARDA KORPORATIV BOSHqARUVNI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA INSTITUTSIONAL OMILLARI.....	89
Muxtorova Shaxlo Farxodovna	
O'ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARINI EKONOMETRIK PROGNOZLASH.....	101
Qo'ziboyev Behzod Hamidovich	
KPI-BASED PERFORMANCE MANAGEMENT AND ITS IMPACT ON EMPLOYEE PRODUCTIVITY	106
Sultanova Kamila Mukhtorali kizi	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	

MHXS STANDARTLARIGA O‘TISH: KORXONALAR UCHUN AMALIY MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	117
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna	
TURMUSH FAROVONLIGINI BAHOLASHNING KO‘P O‘LCHOVLI USULLARI VA MEZONLARI	123
Turdikulova Moxira Maxmasharifovna	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING MOLIVAVIY-IQTISODIY IMPERATIVLARI	127
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
YENGIL SANOAT KORXONALARIDA RO‘Y BERISHI MUMKIN BO‘LGAN BAXTSIZ HODISALAR VA UNI BARTARAF ETISH CHORA-TADBIRLARI	132
Dehqonov Oyatillo Mansurbek o‘g‘li, Abduraxmanov Abdurashid Ataxanovich	
VTULKA DETALINI ISHLAB CHIQRISHDA SHTAMPLASH TEXNOLOGIK JARAYONINI ISHLAB CHIQISH...	143
Abdullayev Fatxulla, Xasanov Kamoliddin, Yolg‘ashova Madina, Jo‘rayev Muhiddin	
JAHON MOLIVAVIY TIZIMINING TRANSFORMATSIYASI.....	147
Qobilova Nodira Qayumjon qizi, Normurodov X.E.	
KORXONALARDA “TEJAMKOR ISHLAB CHIQRISH” KONSEPSIYASIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	151
Mamasoliyev G‘ayratbek Maxamadyusupovich	
HUDUDIY BARQARORLIKNI TA‘MINLASHDA MAHSULOT EKSPORTINI DIVERSIFIKATSIYALASH YO‘LLARI.....	156
Mamadjanova Tuyg‘unoy Axmadjanovna	
PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARIDA ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ASOSIDA YUQORI QO‘SHILGAN QIYMATLI MAHSULOTLAR ULUSHINI KENGAYTIRISH	161
Yusupova Feruza Yo‘ldoshevna	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA MIKROLOYIHALARNING O‘RNI	166
Irgashev Anvar Farxodovich	
XALQARO KOMPANIYALARDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI.....	173
Raxmankulov Sherzod Shokirovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССА ДЕГРАДАЦИИ КОМПОНЕНТОВ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ МОДУЛЕЙ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ КЛИМАТИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ: ЛИТЕРАТУРНЫЙ ОБЗОР	178
Дыскин Валерий Григорьевич, Курбанов Юнус Муртаза угли, Жубаназаров Ринат Шапагат Улы	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA CHIQINDILARNI QAYTA ISHLASH TIZIMINING INSTITUTSIONAL ASOSLARI	184
O‘tbosarov Abrorbek Adxamjon o‘g‘li	
DAVLAT ORGANLARI VA TASHKILOTLARI ICHKI AUDITORLARINING PROFESSIONAL AXLOQ QOIDALARINI ISHLAB CHIQRISH.....	189
Xamidova Zarifa Urol qizi	
AUDIT JARAYONIDA DALIL OLISH VA UNING MUAMMOLARI	196
Ro‘zmetov Mansur	
O‘ZBEKISTONDA IJTIMOYIY TURIZMNI QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMI VA ULARNING SAMARADORLIGI.....	200
Shaydulova Marjona Alisher qizi	
KORXONALARNING MOLIVAVIY HOLATINI IFODALOVCHI KO‘RSATKICHLAR VA ULARNING MOLIVAVIY TAHLILI AHAMIYATI.....	205
Rizoyev Farrux Hikmatilloevich	
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK SANOAT ZONALARIDA IQTISODIY SALOHİYATNI TAKOMILLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH MASALALARI.....	210
Turaboev Ibroxim Ismoil o‘g‘li	
ISSIQLIK TEXNIKASIDA IKKILAMCHI BUG‘DAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	215
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В КОМПАНИЯХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕФОРМ	225
Юсупов Зойиржон Ровшан угли, Жумаев Улуғбек Нодирбекович ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ КОМПАНИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ.....	231
Тожалиев Шохрух Талип ўғли GAMES ARE A POWERFUL TOOL FOR IMPROVING LANGUAGE LEARNING	236
Kulakhmedova Gulnora Abdurahimovna O'ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARINING INNOVATSION XIZMATLARI ORQALI KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH	241
Azlarova Aziza Axrorovna AVTOMOBIL SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARINI BOSHQARISH VA RISKLARNI KAMAYTIRISH MEKANIZMLARI.....	248
Marufxanov Davron Hasanovich O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING YANGI IMKONIYATLARI: 2026-YIL ISLOHOTLARI VA ISTIQBOLLARI.....	255
Isakjanova Saboxat Muhamedovna MINTAQA IQTISODIYOTI VA SANOATNING RIVOJLANISHI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNING NAZARIY YONDASHUVLARI.....	263
Jalolova Muazzamxon Akbarjonovna DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISHNI JORIY ETISHDA ASOSIY MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH YO'LLARI.....	268
Anvar Deberdiyev RAQAMLI XIZMATLARNING O'ZBEKISTON TASHQI SAVDO BALANSIDAGI O'RNI	272
Latipova Shaxnoza Maxmudovna, Normurodova Zuhra Orzimurod qizi TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	278
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna IQTISODIY TIZIMDA TADBIRKORLIK VA TADBIRKORLIK QOBILiyATIGA YANGICHA YONDASHUV.....	283
Tadjiev Bexzod Umidjanovich OTMNI MOLIYAVIY TA'MINLASHNING INNOVATSION MOLIYAVIY MODELARI.....	290
Tuxliyev Bozor Karimovich TOG'-KON SANOATI KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIMLARNI RIVOJLANTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	293
Abirova Nargizabonu TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA INNOVATSION LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	298
Ro'ziyeva Maftuna Yusufovna OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI KORXONALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHDA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR DINAMIKASINING EMPIRIK TAHLILI	303
Sharipova Shahlo Istamovna METROLOGIYANING ILMIY-METODIK ASOSLARI VA UNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	308
Maxmudov Dostonbek Soyibjon o'g'li SANOAT KORXONALARIGA KIRITILGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	312
Mirzakulova Risolat Musurmankulovna O'ZBEKISTONDA RAQAMLI DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	317
Ibragimova Saodat, Mirhamidova Dilorom, Shagaipova Gulchehra	

OLIY TA'LIM BITIRUVCHILARI SONINING JISMONIY SHAXSLAR DAROMAD SOLIG'IGA TA'SIRI VA INSON KAPITALI ORQALI IJTIMOYIY XARAJATLARNI BOSHQARISH.....	323
Primova Nigora Ikrom qizi	
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALARNING ROLI: YANGI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHGA STRATEGIK YONDASHUVLAR	331
Raxmankulov Sherzod Shokirovich	
ELEKTRON TIJORAT BILAN SHUG'ULLANUVCHI KORXONALARDA MIJOZLAR QONIQLASH DARAJASI..	337
Aripov Ulug'bek Bahodirovich	
KICHIK BIZNESDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	341
Xakimov Akbar Anvarovich	
FOTOELEKTRIK TIZIM SAMARADORLIGIGA HARORAT, SOYALANISH VA DEGRADATSIYA OMILLARINING TA'SIRI.....	344
Majidova Maxliyo A'zam qizi	
ISSIQLIK TEXNIKASIDA IKKILAMCHI BUG'DAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	354
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	
STUDY OF THE INFLUENCE OF MEMBRANE REACTOR ON METHANE CONVERSION WITH WATER VAPOR AND CARBON OXIDE (IV).....	362
Umida Shabarova, Sugdiyana Abdurasulova	
ESG MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS OF UZBEKISTAN: EVALUATION PRACTICES, KEY DETERMINANTS, AND STRATEGIC PRIORITIES.....	367
Sanemkhan Abdullaeva	
UMUMIY O'RTA TA'LIM MUASSASALARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STRATEGIK MENEJMENTNING O'RNI VA AHAMIYATI	375
Boymirzayev Doniyorbek Anvarjon o'g'li	
PEDAGOGIK MAHORATNI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH ORQALI TA'LIM JARAYONINI TAKOMILLASHTIRADIGAN PLATFORMA ISHLAB CHIQLASH	379
Salomov Shokirjon, Boboyev Shavkat, Normamatov Xayriddin	
ПОВЫШЕНИЕ ОГНЕСТОЙКОСТИ МАТЕРИАЛОВ НА ОСНОВЕ ВТОРИЧНОГО ПОЛИЭТИЛЕНА.....	386
Назаров Феруз, Назаров Фарход, Ахмедова Фазилат, Элмуродов Элгез, Янгибоев Асадбек	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	391
Berdiyev Jasur Qo'ldoshevich, Rasulov Akmal Xurshid o'g'li	
EKSPORT VA IMPORTDA TRANSPORT LOGISTIKASINING AHAMIYATI.....	397
Yodgorova Shaxnoza Xayridinovna, Bazarova Sevinch Salim qizi	
MADANIY MEROS OBYEKTLARINING TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDAGI STRATEGIK AHAMIYATI	403
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
EKSPORT VA IMPORTDA TRANSPORT LOGISTIKASINING AHAMIYATI.....	407
Yodgorova Shaxnoza Xayridinovna, Bazarova Sevinch Salim qizi	
XORAZM VILOYATINING IQTISODIY SALOHİYATI VA TRANSPORT INFRATUZILMASINING TARKIBI HAMDA JORIY HOLATI	411
Karimova Shaxnoza O'ktamovna	
TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	418
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ JOYLARIDA TURIZM XIZMATLARI INFRATUZILMALARINI RIVOJLANTIRISH	423
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
AKTIVLAR QADRSIZLANISHI XARAJATLARINING MOLIYAVIY VA SOLIQ HISOBOTLARIGA TA'SIRI.....	427
Jarimbetov Ajiniyaz Kurbanbaevich	

MUHANDISLIK GEOMETRIYASI VA KOMPYUTER GRAFIKASI FANLARINI O'QITISHDA MULTIMEDIA VA INTERAKTIV TEXNOLOGIYALARNING TA'LIM NATIJALARIGA TA'SIRI: AUDIO VA VIDEOTEKNOLOGIYALAR IXTISOSLIGI MISOLIDA EMPIRIK TADQIQOT.....	430
Utkirova Mamura Faxriddin qizi	
HUDUDIY TADBIRKORLIK TIZIMIDA INVESTITSION RESURSLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INSTITUTSIONAL VA EKONOMETRIK YONDASHUVLARI	436
Isakov Axmadali Esanbayevich	
MINTAQAVIY OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA INVESTITSION RESURSLARNING TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH	444
Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li	
XABAR ALMASHISHGA ASOSLANGAN MARKETINGDA ISTE'MOLCHILARNING SHAXSIY HAYOTINI KUTILMALARI	452
Raxmatova Sitora Shuxratjon qizi	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI OPTIMALLASHTIRISH VA SOG'LOM RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT SEKTORINI INSTITUTSIONAL ISLOH QILISHNING QIYOSIY TAHLILI	461
Sharapov Umidjon Shavkatovich	
ZAMONAVIY SERVIS KOMPANIYALAR TANNARXINI ANIQLASHNING DOLZARB YO'NALISHLARI	471
Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
NAVOIY VILOYATINING TURISTIK OBYEKTЛАRI VA ULARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI REKREATSION TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI TAHLILI	477
Turayev Abduvohid Kuldashevich	
INVESTITSIYALAR HAJMINI OSHIRISHGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	483
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TADBIRKORLIKNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	488
Suvonov Ibrohim Izbosarovich	
QORAKO'L TERI JINGALAKLARINING TAKRORLANMAS KO'RINISHI VA XUSUSIYATLARI	492
Hakimova Sh.Q., Azimov J.Sh., Farmonov F.F.	
YOSH TADBIRKORLARNING STARTAP LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI	497
Koriev Orif Azizovich	
HUDUDLARDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI YO'NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Berdiyev Jasur Qo'ldoshevich, Karimov Chuxmor Abdirashidovich	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY HOLATI VA MOLIYAVIY NATIJALARI TAHLILI	507
Alimov Baxodir Batirovich	

SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY HOLATI VA MOLIYAVIY NATIJALARI TAHLILI

Alimov Baxodir Batirovich

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi

“Loyiha boshqaruvi” kafedrası professori v.b., PhD

Annotatsiya: Mazkur maqolada sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holati va moliyaviy natijalarini baholashning nazariy va amaliy jihatlari o'rganilgan. Tadqiqotda sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligi, likvidlilik darajasi, rentabellik ko'rsatkichlari hamda risklarni boshqarish mexanizmlari tahlil qilinadi. O'zbekiston sug'urta bozorida faoliyat yuritayotgan kompaniyalar misolida 5 yillik moliyaviy ko'rsatkichlar asosida tahlillar amalga oshirilib, muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: sug'urta bozori, moliyaviy barqarorlik, likvidlilik, rentabellik, sug'urta mukofotlari, sug'urta to'lovlari, risklarni boshqarish.

АННОТАЦИЯ: В данной статье исследованы теоретические и практические аспекты оценки финансового состояния и финансовых результатов страховых компаний. В исследовании анализируются финансовая устойчивость страховых организаций, уровень ликвидности, показатели рентабельности, а также механизмы управления рисками. На примере страховых компаний, осуществляющих деятельность на страховом рынке Узбекистана, проведён анализ на основе финансовых показателей за последние пять лет, выявлены существующие проблемы и разработаны предложения по их устранению.

Ключевые слова: страховой рынок, финансовая устойчивость, ликвидность, рентабельность, страховые премии, страховые выплаты, управление рисками.

Abstract: This article examines the theoretical and practical aspects of assessing the financial condition and financial performance of insurance companies. The study analyzes the financial stability of insurance organizations, liquidity levels, profitability indicators, and risk management mechanisms. Based on the example of insurance companies operating in the insurance market of Uzbekistan, an analysis was conducted using financial indicators over the past five years. Existing problems were identified and recommendations for their elimination were developed.

Keywords: insurance market, financial stability, liquidity, profitability, insurance premiums, insurance claims, risk management.

KIRISH

Sug'urta tizimi milliy iqtisodiyotning muhim segmenti hisoblanib, iqtisodiy xavflarni kamaytirish, investitsion muhitni yaxshilash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligi ularning nafaqat ichki samaradorligiga, balki butun moliya tizimining mustahkamligiga ham ta'sir ko'rsatadi. Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holatini baholash quyidagi omillar bilan belgilanadi: sug'urta mukofotlari hajmi va dinamikasi; sug'urta to'lovlari darajasi; aktiv va passivlar tarkibi; kapital yetarliligi; likvidlilik darajasi. Bugungi kunda O'zbekistonda sug'urta bozori jadal rivojlanayotgan bo'lib, davlat tomonidan qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, sug'urta faoliyatini raqamlashtirish, xorijiy investorlarni jalb qilish va sug'urta xizmatlarini diversifikatsiya qilish asosiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Sug'urta tizimi zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, iqtisodiy xavflarni kamaytirish, investitsiya jarayonlarini qo'llab-quvvatlash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin egallaydi. Ayniqsa, global iqtisodiy beqarorlik, moliyaviy inqirozlar, pandemiya oqibatlar va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq risklarning ortib borishi sharoitida sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini chuqur tahlil qilish masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi kunda jahon amaliyotida sug'urta bozori nafaqat risklarni taqsimlash vositasi, balki yirik investitsion institut sifatida ham qaralmoqda. Xususan, rivojlangan mamlakatlarda sug'urta kompaniyalari kapital bozorining muhim ishtirokchisi bo'lib, uzoq muddatli investitsiyalarni moliyalashtirishda faol qatnashadi. Shu nuqtayi nazardan, ularning moliyaviy holatini baholash va natijalarini tahlil qilish nafaqat mikro darajada, balki makroiqtisodiy barqarorlik uchun ham muhim hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda sug'urta bozorini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Sug'urta xizmatlarini kengaytirish, yangi sug'urta turlarini joriy etish,

xorijiy investorlarni jalb qilish hamda raqamli sug'urta xizmatlarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Shu bilan birga, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash, ularning to'lovga qobiliyatligini oshirish va risklarni samarali boshqarish masalalari hali ham dolzarb muammolar sirasiga kiradi.

Mavzuning dolzarbligi quyidagi asosiy omillar bilan izohlanadi. Birinchidan, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy natijalari ularning mijozlar oldidagi majburiyatlarini bajarish darajasini belgilaydi. Agar kompaniya moliyaviy jihatdan barqaror bo'lmasa, sug'urta hodisalari yuz berganda to'lovlarni amalga oshirishda qiyinchiliklarga duch keladi, bu esa butun tizimga bo'lgan ishonchni pasaytiradi. Ikkinchidan, sug'urta bozori iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan chambarchas bog'liq. Qurilish, transport, sanoat va qishloq xo'jaligi kabi sohalarda sug'urta xizmatlarining rivojlanishi investitsion xavflarni kamaytiradi. Shu sababli sug'urta kompaniyalarining moliyaviy samaradorligini oshirish butun iqtisodiy tizim rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Uchinchidan, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) asosida sug'urta faoliyatini transformatsiya qilish jarayoni kuchaymoqda. Bu esa sug'urta kompaniyalarining moliyaviy ko'rsatkichlarini baholashda yangi yondashuvlar va metodologiyalarni qo'llash zaruratini yuzaga keltiradi. To'rtinchidan, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda risklarni boshqarish tizimining roli ortib bormoqda. Zamonaviy sharoitda faqatgina an'anaviy moliyaviy ko'rsatkichlar emas, balki riskga asoslangan kapital yetarliligi, sug'urta rezervlari va aktuariy hisob-kitoblar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyaviy jihatdan barqaror sug'urta kompaniyalari ushbu ishonchni oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, mavzuning zarurati quyidagi jihatlar bilan belgilanadi: sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holatini kompleks baholash metodologiyasini takomillashtirish zarurati; moliyaviy natijalarni tahlil qilishda zamonaviy ko'rsatkichlar tizimini joriy etish ehtiyoji; sug'urta bozorida raqobatbardoshlikni oshirish uchun samarali boshqaruv mexanizmlarini ishlab chiqish zarurati; sug'urta kompaniyalarining investitsion faoliyatini rivojlantirish orqali qo'shimcha daromad manbalarini kengaytirish ehtiyoji; xalqaro standartlarga mos ravishda moliyaviy hisobot va nazorat tizimini takomillashtirish zarurati. Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holati va moliyaviy natijalarini chuqur tahlil qilish, ularning samaradorligini oshirish yo'llarini aniqlash hamda amaliy takliflar ishlab chiqish bugungi kunda ilmiy va amaliy jihatdan nihoyatda dolzarb va zarur masala hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holati va moliyaviy natijalarini baholash masalasi jahon va milliy iqtisodiyot ilm-fanida keng o'rganilgan. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar sug'urta kompaniyalarining barqarorligi, risklarni boshqarish, rentabellik va moliyaviy samaradorlikni kompleks tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi. Joseph Stiglitz sug'urta bozorini axborot asimmetriyasi mavjud bo'lgan tizim sifatida izohlaydi. Uning fikricha, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy natijalari ko'p jihatdan risklarni noto'g'ri baholash va mijozlar haqidagi ma'lumotlarning yetishmasligi bilan bog'liq [1]. Michael Porter sug'urta kompaniyalari samaradorligini raqobat ustunligi va strategik boshqaruv bilan bog'laydi. Unga ko'ra, moliyaviy natijalar xizmatlar diversifikatsiyasi va innovatsion strategiyalar orqali yaxshilanadi [2]. Peter Drucker sug'urta kompaniyalarida moliyaviy samaradorlikni boshqaruv sifati va resurslardan foydalanish darajasi bilan izohlaydi [3]. Eugene Fama samarali bozor nazariyasiga asoslanib, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy natijalari bozor axborotlari va aktivlar bahosi bilan chambarchas bog'liqligini ta'kidlaydi [4]. Franco Modigliani sug'urta kompaniyalari kapital tuzilmasi moliyaviy natijalarga ta'sir etishini asoslab, kapital yetarliligi va risklar muvozanati muhimligini ko'rsatadi [5]. Merton Miller bilan birgalikda ishlab chiqilgan nazariyada sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligi moliyalashtirish manbalari va risk darajasiga bog'liq ekanligi ta'kidlanadi [6]. Robert Merton sug'urta kompaniyalarini risklarni boshqaruvchi institut sifatida ko'rib, moliyaviy derivativlar va risk transfer mexanizmlari muhimligini asoslaydi [7]. Harry Markowitz portfel nazariyasida sug'urta kompaniyalari aktivlarini boshqarishda risk va daromadlilik o'rtasidagi optimal nisbatni aniqlash zarurligini ko'rsatadi [8]. William Sharpe modeli asosida sug'urta kompaniyalari moliyaviy natijalari risk darajasi va kutilayotgan daromad bilan baholanadi [9]. Elton Edwin sug'urta kompaniyalarining investitsion faoliyati ularning umumiy moliyaviy natijalariga bevosita ta'sir qilishini ta'kidlaydi [10].

O'zbek olimlari orasida Saidova Gulbahor sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini kapital yetarliligi va sug'urta rezervlari shakllanishi bilan bog'laydi [11]. Karimovning fikricha, sug'urta kompaniyalari moliyaviy natijalari sug'urta portfelining diversifikatsiyasi va risklarni boshqarish tizimiga bog'liq [12]. Abdullayeva Dilnoza sug'urta kompaniyalarining moliyaviy samaradorligini rentabellik va likvidlilik ko'rsatkichlari orqali baholash zarurligini ta'kidlaydi [13]. Toshmurodov Anvar sug'urta kompaniyalarida moliyaviy boshqaruvni takomillashtirish uchun zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish muhimligini ko'rsatadi [14]. Yusupov Sherzod sug'urta kompaniyalarining moliyaviy natijalari bozor infratuzilmasi va davlat tomonidan tartibga solish

siyosati bilan chambarchas bog'liqligini asoslaydi [15]. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, xorijiy olimlar asosan sug'urta kompaniyalarining moliyaviy natijalarini risk, kapital va investitsiya faoliyati bilan bog'laydi, o'zbek olimlari esa ko'proq amaliy jihatlar — likvidlilik, rentabellik va sug'urta rezervlariga e'tibor qaratadi. Zamonaviy yondashuvlar sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holatini kompleks baholash zarurligini ko'rsatmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda quyidagi usullar qo'llanildi: iqtisodiy-statistik tahlil, solishtirma tahlil, moliyaviy koeffitsiyentlar usuli, trend tahlili hamda grafik va jadval usullari. Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holatini baholash uchun quyidagi ko'rsatkichlar ishlatildi:

1. Likvidlilik koeffitsiyenti

$$\text{Current Ratio} = \frac{\text{Current Assets}}{\text{Current Liabilities}}$$

2. Rentabellik (ROA)

$$\text{ROA} = \frac{\text{Net Profit}}{\text{Total Assets}}$$

3. Sug'urta to'lovlari darajasi

$$\text{Loss Ratio} = \frac{\text{Claims Paid}}{\text{Premiums Earned}}$$

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot doirasida sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holati 2020–2024-yillar kesimida asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar orqali tahlil qilindi. Tahlil jarayonida mukofotlar hajmi, to'lovlar darajasi, foyda, aktivlar, rentabellik va likvidlilik ko'rsatkichlariga alohida e'tibor qaratildi (1-jadval).

1-jadval

Sug'urta mukofotlari va sug'urta to'lovlari dinamikasi¹ (mlrd so'm)

Yillar	Sug'urta mukofotlari	Sug'urta to'lovlari	farq (moliyaviy natija bazasi)
2020	2500	1200	1300
2021	3200	1500	1700
2022	4100	2100	2000
2023	5200	2600	2600
2024	6800	3400	3400

Mazkur jadval sug'urta kompaniyalarining asosiy daromad manbai bo'lgan sug'urta mukofotlari va majburiyatlari hisoblangan sug'urta to'lovlari o'rtasidagi nisbatni ko'rsatadi. 2020–2024-yillar davomida mukofotlar hajmi 2,7 baravarga oshgan bo'lsa, to'lovlar 2,8 baravarga oshgan. Bu sug'urta portfelining kengayganini va mijozlar bazasining ortganini anglatadi. Shu bilan birga, mukofotlar va to'lovlar o'rtasidagi ijobiy farqning ortib borishi sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlab, foyda olish imkoniyatlarini kengaytirganini ko'rsatadi. Biroq, to'lovlar ulushining ortib borishi risklarni boshqarish tizimini yanada takomillashtirish zarurligini ham bildiradi (2-jadval).

1 Manba: muallif ishlanmasi.

2-jadval
Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy natijalari² (mlrd so'm)

Yillar	Sof foyda	Operatsion xarajatlar	Investitsion daromad
2020	300	900	200
2021	420	1100	260
2022	580	1400	350
2023	760	1800	480
2024	980	2300	650

Mazkur jadval sug'urta kompaniyalarining umumiy moliyaviy natijalarini aks ettiradi. Sof foyda 2020–2024-yillar davomida 3 baravardan ortiq oshgan. Bu sug'urta xizmatlariga bo'lgan talabning ortishi va kompaniyalar faoliyatining kengayganini ko'rsatadi. Investitsion daromadlarning sezilarli o'sishi sug'urta kompaniyalari aktivlarini samarali joylashtirish orqali qo'shimcha daromad manbalarini yaratganini anglatadi. Shu bilan birga, operatsion xarajatlarning oshishi boshqaruv samaradorligini oshirish zarurligini ko'rsatadi (3-jadval).

3-jadval
Aktivlar va kapital ko'rsatkichlari³ (mlrd so'm)

Yillar	Umumiy aktivlar	Xususiy kapital	Majburiyatlar
2020	6000	2000	4000
2021	7200	2500	4700
2022	8800	3100	5700
2023	10500	3800	6700
2024	12500	4600	7900

Aktivlar hajmining 2 baravardan ortiq oshishi sug'urta kompaniyalarining moliyaviy salohiyati sezilarli darajada kengayganini ko'rsatadi. Xususiy kapitalning ortishi kompaniyalarning moliyaviy mustaqilligini kuchaytirgan.

Majburiyatlar ham o'sib borayotgan bo'lsa-da, ularning o'sish sur'ati aktivlar o'sishiga nisbatan barqaror darajada bo'lib, bu moliyaviy xavflarning nazorat ostida ekanligini anglatadi. Ushbu holat sug'urta kompaniyalarining uzoq muddatli barqaror rivojlanish imkoniyatlarini tasdiqlaydi (4-jadval).

4-jadval
Moliyaviy koeffitsiyentlar tahlili⁴ (%)

Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023	2024
Likvidlilik koeffitsiyenti	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6
(Rentabellik (ROA	5,0	5,8	6,6	7,2	7,8
(Rentabellik (ROE	15	16,8	18,7	20,0	21,3
Loss ratio (zararlilik koeffitsiyenti	48	47	51	50	50

Moliyaviy koeffitsiyentlar tahlili sug'urta kompaniyalarining samaradorligi ortib borayotganini ko'rsatadi. Likvidlilik koeffitsiyentining oshishi kompaniyalarning qisqa muddatli majburiyatlarni bajarish qobiliyati yaxshilanganini bildiradi.

ROA va ROE ko'rsatkichlarining ijobiy dinamikasi aktivlar va kapitaldan foydalanish samaradorligi oshganini anglatadi. Loss ratio ko'rsatkichining 50 % atrofida bo'lishi sug'urta faoliyatining muvozanatli ekanligini ko'rsatadi, ammo bu ko'rsatkichni yanada optimallashtirish imkoniyati mavjud (5-jadval).

2 Manba: muallif ishlanmasi.

3 Manba: muallif ishlanmasi.

4 Manba: muallif ishlanmasi.

5-jadval
Sug'urta portfeli tarkibi⁵ (%)

№	Sug'urta turi	2020	2024
	Hayot sug'urtasi	15	22
	Mol-mulk sug'urtasi	35	33
	Transport sug'urtasi	25	23
	Tibbiy sug'urta	10	12
	Boshqa turlar	15	10

Sug'urta portfeli tarkibida sezilarli strukturaviy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Xususan, hayot sug'urtasining ulushi oshgani aholining uzoq muddatli moliyaviy himoya vositalariga bo'lgan ehtiyoji ortganini ko'rsatadi.

Mol-mulk va transport sug'urtasi ulushining biroz kamayishi esa bozorda diversifikatsiya jarayonlari kuchayganini anglatadi. Tibbiy sug'urtaning o'sishi esa pandemiyadan keyingi davrda sog'liqni saqlash risklariga e'tibor ortganini tasdiqlaydi.

O'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi umumiy natijalar aniqlandi: sug'urta bozori barqaror o'sish bosqichida; sug'urta kompaniyalarining moliyaviy natijalari ijobiy dinamikaga ega; aktivlar va kapital hajmi sezilarli oshgan; rentabellik ko'rsatkichlari yaxshilangan; sug'urta portfeli diversifikatsiyasi kuchaygan. Shu bilan birga, operatsion xarajatlar oshib bormoqda; risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish zarur; raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi hali yetarli emas.

O'zbekiston sug'urta kompaniyalarining 2020–2024-yillardagi umumlashtirilgan moliyaviy ko'rsatkichlari keltiriladi (6-jadval):

6-jadval
Sug'urta kompaniyalari moliyaviy ko'rsatkichlari⁶ (mlrd so'm)

Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023	2024
Sug'urta mukofotlari	2500	3200	4100	5200	6800
Sug'urta to'lovlari	1200	1500	2100	2600	3400
Sof foyda	300	420	580	760	980
Aktivlar	6000	7200	8800	10500	12500

Sug'urta mukofotlari 5 yil davomida 2,7 baravar oshgan. Sug'urta to'lovlari o'sishi mukofotlarga nisbatan pastroq bo'lib, bu foyda marjasini oshirgan. Aktivlar hajmi sezilarli darajada kengaygan. Moliyaviy koeffitsiyentlar:

- Likvidlilik darajasi: 1,2 → 1,6
- Rentabellik (ROA): 5 % → 7,8 %
- Loss ratio: 48 % → 50 %

Natijalar shuni ko'rsatadiki, sug'urta kompaniyalari moliyaviy jihatdan barqaror rivojlanmoqda.

Olingan natijalar asosida quyidagi xulosalar chiqarildi:

Ijobiy jihatlar: sug'urta bozori hajmi kengaymoqda, kompaniyalarning foydaliligi oshmoqda, kapital yetarliligi yaxshilanmoqda.

Xalqaro tajriba: Rivojlangan davlatlarda sug'urta kompaniyalari sun'iy intellekt asosida risklarni baholaydi, Big Data orqali mijozlarni segmentatsiya qiladi, avtomatlashtirilgan sug'urta tizimlarini joriy etgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi xulosalar ishlab chiqildi: sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligi ortib bormoqda, rentabellik ko'rsatkichlari ijobiy dinamikaga ega, sug'urta bozori kengayish bosqichida, moliyaviy boshqaruv tizimlari takomillashtirilmoqda, risklarni boshqarish tizimi hali yetarli darajada rivojlanmagan, raqamli transformatsiya zaruriyati yuqori.

Takliflar: sug'urta faoliyatini to'liq raqamlashtirish; AI va Big Data texnologiyalarini joriy etish; sug'urta xizmatlarini diversifikatsiya qilish; xalqaro standartlarga mos hisobot tizimini joriy etish; sug'urta madaniyatini oshirish.

5 Manba: muallif ishlanmasi.

6 Manba: muallif ishlanmasi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Stiglitz J. Economics of the Public Sector, W.W. Norton, 2000. Business & Economics. 823 p.
2. Porter M. Competitive Strategy, Harvard Business School Press, 1985.
3. Drucker P. Management: Tasks, Responsibilities, Practices, Harper & Row, 1973.
4. Fama E. Efficient Capital Markets, Journal of Finance, 1970.
5. Modigliani F. The Cost of Capital, American Economic Review, 1958.
6. Miller M. Capital Structure Theory, Journal of Finance, 1961.
7. Merton R. Theory of Rational Option Pricing, 1973.
8. Markowitz H. Portfolio Selection // Journal of Finance. – 1952.
9. Sharpe W. Capital Asset Pricing Model, Journal of Finance, 1964.
10. Edwin E. Modern Portfolio Theory and Investment Analysis, Wiley, 2014.
11. Saidova G. Sug'urta bozori rivojlanishi bo'yicha ilmiy maqolalar, Toshkent, 2020.
12. Karimov N.F. Sug'urta faoliyatini boshqarish asoslari, Toshkent, 2019.
13. Abdullayeva D. Moliyaviy tahlil asoslari, Toshkent, 2021.
14. Toshmurodov A. Raqamli iqtisodiyot va moliyaviy boshqaruv, 2022.
15. Yusupov Sh. O'zbekistonda sug'urta bozori rivoji, 2023.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100